בס״ד

דברי הרב

פרשת לך לך תשפ"ז

מפי הרה״ג רבי ארי פארקאש שליט״א
רב דקהל נועם השם

דברי תורה מליל שבת קודש, שבת ביום וסעודה שלישית
נערכו מתוך הדברים שנמסרו מפי השומע

**ליל שבת קודש**

**בענין "דמשק אליעזר", ותלמידים העושים את התורה לתורתם**

כתיב (בראשית טו, א): "אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד". והנה אחר הבטחה גדולה זו לא שש אברם ולא שמח, אלא השיב (שם, ב): "ה' אלקים מה תתן לי ואנכי הולך ערירי ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר". כלומר, כל השכר וכל הטובה מה ערכם בעיני, כל זמן שאין לי מי שיירש את מעשי וימשיך את דרכי אחרי.

ופירש רש"י: "לפי התרגום מדמשק היה וכו', ובתלמוד דרשו נוטריקון: דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים". הרי שלא היה אליעזר ממונה על הבית בלבד, אלא תלמיד נאמן, ששאב מתורת רבו והשקה ממנה לאחרים.

והקשה בספר מאור ושמש, וכן הקשו עוד מפרשים: הלא מיניה וביה מצינו תשובה לשאלתו של אברם. שהרי שואל הוא מי ימשיך את דרכו אחריו, ובאותו פסוק עצמו הוא מזכיר את אליעזר, הדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים. הרי תלמיד נאמן עומד לפניו, מוכן ומזומן להמשיך את כל אשר בנה, ומה עוד חסר לו?

ותירץ המאור ושמש, שלא ביקש אברם אבינו להעמיד תלמידים שיהיו כדמותו וכצלמו ממש. ויסוד הדבר מתבאר מתוך מהותו של אברם עצמו, שנקרא "אברם העברי" (בראשית יד, יג), שכל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחר. בשעה שכל באי עולם היו שקועים בעבודה זרה, עמד אברם לבדו והתבונן, ואמר בלבו: אין הדבר מתקבל על הדעת, ובהכרח יש כאן ענין אחר לגמרי. לא קיבל אמת זו מפי רב, אלא הגיע אליה מתוך התבוננות דעתו, ופילס לעצמו דרך משלו בעבודת השם.

ומי שכך היתה דרכו, לא היתה משאת נפשו בתלמיד החוזר על דברי רבו מלה במלה. וזו היתה טענתו לפני הקב"ה: אמנם יש לי תלמיד היודע לחזור על דברי בנאמנות ולמסור את תורתי כמות שהיא, אך לא זהו הבנין שאני מבקש להעמיד. רצוני להעמיד אנשים שיש בכחם ללמוד תורה משלהם.

ואין הכוונה, חלילה, שכל אחד יחדש לעצמו תורה אחרת. יסוד אחד לכולנו: אותם חמשה חומשי תורה, אותן הלכות, אותו תנ"ך, ואותו בורא עולם. אלא שיש לשאול: כיצד מדברת התורה אל כל אחד ואחד? כיצד היא הולמת אותו, וכיצד היא נוגעת לחייו? לכל אדם דרך משלו להשתמש בתורה בעבודתו. אין בזה היתר להשתמש בה שלא כראוי, אבל דרכים רבות יש להשתמש בה כראוי.

וזהו ההבדל שבין אליעזר לבין הבנין שביקש אברם. אליעזר היה בבחינת העתק נאמן, המוסר בדיוק את מה שקיבל. אפשר להעמיד ישיבה שכולה העתקים, ואפשר להעמיד ישיבה של בני אדם שלכל אחד מהם תורה משלו. ואין זה חסרון באדם שיודע למסור את תורת רבו על הצד היותר טוב; כשרון הוא, וכח הסברה ראוי לשבח. אבל לא זו התכלית. התכלית היא לתת מעצמו, למסור את תורתו שלו.

והוסיף הרב שליט"א, שמעט הדברים שנתפרשו בתורה ביצחק אבינו מלמדים שהיה הפכו הגמור של אברהם. אברהם היה איש החסד, חסד שופע ויוצא אל העולם כולו לקרב את הבריות. ואילו יצחק ישב במקומו; קדוש היה, עולה תמימה שלא יצא מארץ ישראל מעולם, ומידתו מידת הגבורה, היפך מידתו של אברהם. ומכאן ראיה על מה התפלל אברהם אבינו: לא ביקש בן שיהיה דומה לו בכל, אלא בן שונה ממנו, שיטול את התורה שמסר לו אביו ויעשנה לתורתו שלו.

וסיים הרב שליט"א בדברי דוד המלך ע"ה (תהלים א, ב): "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה". פתח הכתוב ב"תורת ה'" וסיים ב"תורתו", וכפירוש רש"י שם: "בתחלה היא נקראת תורת ה', ומשעמל בה היא נקראת תורתו". בתחילה תורת ה' היא, אך כאשר האדם עמל בה, מחילה על חייו ומשריש אותה בעבודת ה' שלו, הרי היא נעשית תורתו.

וזהו הבנין שאליו נשא אברהם אבינו את עיניו: לא תלמידים החוזרים כהד על דברי רבם, אלא תלמידים הנטועים באותה תורת ה' עצמה, ועמלים בה עד שהיא נעשית תורתם.

**שבת קודש ביום**

**בענין הצלת לוט, ושאין המטרה הגדולה פוטרת מן האחריות**

אברהם אבינו ושרה אמנו העמידו בנין גדול ונשגב. יהא אופיו בימים ההם אשר יהא, ישיבות ובנינים ומפעל שלם, מכל מקום מפעל רחב ידים היה, ותכלית אחת עמדה לנגד עיניהם: שיכירו כל באי עולם את הקב"ה.

והנה נאמר (בראשית יד, יג–יד): "ויבא הפליט ויגד לאברם העברי... וישמע אברם כי נשבה אחיו, וירק את חניכיו ילידי ביתו שמנה עשר ושלש מאות, וירדף עד דן". כיון ששמע אברהם שנשבה לוט, לא התמהמה כלל: הפסיק הכל, סגר את המפעל כולו, ויצא להשיבו.

והדגיש הרב שליט"א כמה פעמים: אין אנו יודעים כמה זמן עמדה הישיבה וכל המפעל מלכת. אין אנו יודעים כמה בני אדם לא נתקרבו בשל כך, וכמה פסקו מתלמודם. ואף על פי כן הניח אברהם הכל מידו.

ומי היה לוט? באמת היה לוט, במידה מסוימת, אכזבתו הגדולה של אברהם. בן אחיו היה וגיסו, ויותר מכך, תלמידו המובהק. אברהם גידלו ולימדו כל אשר ידע. לוט היה מבני הבית ממש: ישב על שולחנו של אברהם, שמע את תורתו, ונטל חלק בכל המפעל כולו. ואחר כל זאת עזב הכל והלך לשבת בקרב אנשי סדום. ואף על פי כן קוראו הכתוב "אחיו", ולמען אחיו העמיד אברהם את הכל מלכת.

ולמדנו מכאן מידה נפלאה מאברהם אבינו. אדם יכול לעסוק במפעל גדול וחשוב, ושבח הוא לו. אבל אסור לו שיסיח דעתו מן האחריות היומיומית המוטלת עליו: לבני ביתו, לחבריו ולעמיתיו, ולכל מי שנמצא בתוך תחום אחריותו. השאיפה למטרה גדולה אינה פוטרת את האדם מאחריות זו, ואל לו להתרשל בה כלל.

וראה מה יצא מזה. מלוט יצאו מואב ועמון; ממואב יצאה רות, אם מלכות בית דוד, ומעמון יצאה נעמה, אמו של רחבעם בן שלמה, ומהן עתיד לצאת משיח בן דוד. אברהם הניח את המטרה הגדולה כדי למלא את אחריותו, ומתוך כך יבוא משיח, התכלית הגדולה מכולן, התכלית האחרונה.

ואין הכוונה שעל האדם לעזוב את המטרה הגדולה מפני האחריות. אלא שכאשר הוא מקפיד על אחריותו, אף כשנראה כאילו הדבר בא על חשבון המטרה הגדולה, יתכן שבזה עצמו הוא בונה דבר גדול ממנה. וכן הוא בביתו של כל אחד מאתנו: כאשר אנו נותנים דעתנו על אחריותנו כלפי משפחתנו, אנו מגלים שהמשפחה עצמה היא הבנין הגדול, וחיינו הם הם הענין הגדול.

וסיפר הרב שליט"א דבר צחות, אך צחות שיש בה כאב: מלמד אחד שאל את תלמידיו מה היו רוצים להיות. ענה אחד הילדים שהיה רוצה להיות יתום. תמה המלמד ושאלו לפשר הדבר, והשיב הילד: "אולי אז יקנה לי אבי אופניים". אביו היה טרוד בקניית אופניים ליתומים. ודאי שמעשה נאה הוא, והמפעלים הגדולים, ההתמסרות ומעשי החסד כולם נפלאים. אבל אסור שיבואו על חשבון האחריות הקרובה ביותר.

מה שהעמיד את כלל ישראל לאורך כל הדורות, ומה שיעמידם גם להבא, הוא הידיעה מהי האחריות המוטלת עלינו. לעתים נצטרך לעצור, לטפל במה שהוטל עלינו, ואחר כך לשוב ולבנות. כך עשה אברהם אבינו עם לוט: סגר את המפעל כולו מפני שהיתה עליו אחריות כלפי לוט, הלך והשיבו, ואחר כך שבו להמשיך בעבודתם. ומאותה הצלה יצא משיח.

**סעודה שלישית**

**בענין "והיה ברכה", ושתהא השאיפה גדולה מן החששות**

עם הציווי "לך לך" באה גם הבטחה (בראשית יב, ב): "ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה". ופירש רש"י: "ואברכך, בממון", ו"ואגדלה שמך" הוא שם ופרסום בעולם. נמצא שהבטיחו הקב"ה עושר ופרסום.

ויש להתבונן: כיצד נבין זאת באברהם אבינו? הקב"ה מבטיחו עושר ושם, וכביכול נענה אברהם ונכנס בשליחות. וכי ההבטחה על עושר ופרסום היא שהביאתו לצאת לדרך?

ודאי שלא. אברהם אבינו היה בעל שאיפות נשגבות, וכל מגמתו היתה לסובב בעולם, לשנות את דעותיהם של בני האדם ולהשיבם מעבודה זרה להכרת הקב"ה. ויודע היה אברהם שלשליחות כזו צריך ממון רב. ואף השם הטוב מסייע הרבה למי שנודד ממקום למקום לקרב בריות: הפרסום מקנה לו נאמנות בעיני הבריות, בני אדם יודעים מי הוא, ואינו צריך להתחיל מראשית בכל מקום שהוא בא.

נמצא שלא ההבטחה היא שעוררה את מסירותו של אברהם; כבר היה מסור בכל לבו לשאיפותיו. ברכת ה' בעושר ובשם נתנה בידו את הכלים להגשימן.

וסיום הכתוב: "והיה ברכה". ודרכים שונות נאמרו בזה במפרשים. רש"י פירש שהברכות נתונות בידו של אברהם לברך את אשר יחפוץ, ושבברכה הראשונה של שמונה עשרה "בך חותמין ולא בהם"; ובפסוק שלאחריו פירש: "אדם אומר לבנו תהא כאברהם" (רש"י בראשית יב, ב–ג).

אמנם הרב שליט"א ביאר ש"והיה ברכה" הוא ציווי ושליחות: הנה אני נותן לך עושר, הנה אני נותן לך שם; לך ועשה בהם דבר. עשה בהם טוב. בנה את הישיבה, הקם את הבנין שאתה משתוקק להקים. היה ברכה.

ושליחות זו, אמר הרב, מוטלת על כל אחד ואחד מאתנו. יש מי שחונן בקול, ויש מי שחונן בכשרון לשמח את הבריות. יכול אדם לשמור את כשרונו לעצמו ולשמח בו רעים מעטים, ויכול הוא להשתמש בו כדי להיטיב עם הבריות, לשמחם ולקרב רבים. כל אדם קיבל מאת הקב"ה כחות משלו, "עשירות" פרטית שלו: אישיותו, נעימות הליכותיו, מאור פניו. "והיה ברכה": היה עשיר בדרך זו, והיה ברכה בה.

ועוד יש ב"והיה ברכה": שישאיר האדם כל מקום טוב יותר ממה שמצאו. בכל מקום שאני בא, עלי להשקיע בו מן ה"עשירות" שקיבלתי בברכה, עד שיהיה טוב יותר בצאתי ממה שהיה בבואי. השאר שם את כחותיך.

והמשיל הרב שליט"א בסיפור הידוע על הרה"ק רבי אברהם מתתיהו מסטפנשט זי"ע, שאפילו הגויים היו מבקשים ממנו שיעבור בשדותיהם, לפי שידעו שבכל מקום שהוא עובר בו הוא מביא עמו ברכה. איש ישראל מביא ברכה, צדיק מביא ברכה, ואף אנו מחויבים להביא ברכה לכל מקום שאנו באים בו.

וכי חפץ היה אברהם אבינו בממון ובפרסום? לא זה היה רצונו. אלא כך ביאר הרב שליט"א: כאשר שאיפתו של האדם גדולה מחששותיו, המכשולים נופלים מאליהם.

ומביא המסילת ישרים (פרק ט) את הכתוב (משלי כו, יג): "אמר עצל שחל בדרך ארי בין הרחבות", ואת דברי חז"ל (דברים רבה ח): אמרו לעצל, "הרי רבך בעיר, לך ולמד תורה ממנו". וכפי שסיפר הרב, תחילה משיב העצל שבאמת היה הולך, אלא שעייף הוא מאד, והולך לישון. וכשהוא מתעורר ומפצירים בו שוב, יש בפיו טענה חדשה: שמע שארי מתהלך ברחובות, ואין ביכלתו לצאת. ומסיים המסילת ישרים: "הא למדת, שאין היראה גורמת שיתעצל, אלא עצלה גורמת לו שיתירא".

וביאר הרב שליט"א שאין "עצלות" כאן עצלות במובנה הפשוט, אלא ענינה עכבה ונסיגה, שהאדם נעצר ונסוג לאחוריו. לא הארי ולא העייפות הם המעכבים אותו מללכת, אלא שאין שאיפתו גדולה די הצורך כדי להתגבר עליהם.

והביא הרב כמה משלים. סיפר על עצמו שאינו אוהב לדבר ברבים; אך כאשר אדם נותן לבו על הדבר שהוא מבקש להשמיע, מפני שהוא חשוב בעיניו באמת, החשש מן הדיבור ברבים פג מאליו. וכן השאלה הידועה: "וכי היית מאחר לקום לטיסתך לפלורידה?" אמר הרב: באמת אין זה דומה כלל. לטיסה לפלורידה

יש לי שאיפה, ולכן אתגבר על כל מכשול; ודבר שאין לי שאיפה אליו, לא אתגבר על מכשוליו. העצה היא לבנות את השאיפה.

וזה שעשה אברהם אבינו. לא היה צריך לא לממון ולא לפרסום, ואף יש בהם חששות משלהם, אותם דברים שאנו עצמנו היינו חוששים מהם, כגון לתהות כמה מידידינו אינם ידידינו אלא בשביל ממוננו. אבל שאיפתו להפיץ את שמו של הקב"ה בעולם כולו היתה חזקה די הצורך כדי לגבור על כל אלה. כאשר שאיפותיו של אדם חזקות דיין, כל החששות נופלים, ואין להם חשיבות כנגד השאיפה.

וזהו שאמר הקב"ה לאברהם אבינו, וזהו שהוא אומר לנו: "והיה ברכה". הוסף משהו משלך, והשאר כל מקום שאתה בא אליו טוב יותר ממה שמצאת. כביכול אומר הקב"ה: הנני נותן לך מתנות אלו; אולי אינך חפץ בהן, אבל בונה אתה דבר גדול, וזוהי השאיפה. הגדל את שאיפתך די הצורך, וכל החששות וכל הטעמים שלא לעשות יפלו מאליהם.

**הערת עריכה**

הדברים נערכו מתוך זכרון השומע ונכתבו בעריכה ספרותית, ואינם העתקה מילולית של הדברים כפי שנאמרו. מראי המקומות שבסוגריים נוספו בעת העריכה.